

חובתנו כהורים לקידום נישואי ילדינו

מאת: הרה"ג יצחק אושינסקי שליט"א, אב"ד, בית הדין הרבני ירושלים

וכו', נראה דאם אין לאב נכסים ויש לאם, שהיא חייבת להשיאה. והפוסקים ז"ל נחלקו בנכסי האם, אך בכי הא מסתברא דחייבת". כך שבמקרים מסוימים, חייבת אף האם לתת לבתה מענק מסוים בתקופת שידוכיה למטרת נישואיה.

האם על ההורים להיכנס לחובות לצורך התחייבות זו? אודות כך כתב הגאון רבי בנימין זילבר בספרו "אז נדברו" (סימן נא סעיף ב): "האם ראוי להיכנס לחובות? זה קשור עם השו"ע החמישי. ואולם נראה לי שאינו מחויב להיכנס לחובות ע"פ דין, ובעיקר החיוב הוא על ההשתדלות".

החובה הממונית לבת בעת נישואיה

עד עתה עסקנו בהתחייבו האב מראש על הסך שייתן לבתו בנישואיה, כדי שיחפצו בני אדם להתחתן אתה. עתה נעסוק באופן שלא התחייב האב לכך מראש - האם חייב לתת לבתו ממון בעת נישואיה, ואם כן - כמה חייב לתת לשם כך.

במשנה בכתובות (סז ע"א) מובא: "המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמישים זוז". הרמב"ם (פרק כ מהלכות אישות הלכה א) כתב: "המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל", וממשיך הרמב"ם ומחלק: "במה דברים אמורים בשהיה האב עני, אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי עשרו" (וכן נפסק בשולחן ערוך אבן העזר סימן נח סעיף א).

במסגרת הגדרת כותרת המאמר, יש לדון רבות בחיובם המעשי של ההורים בקידום נישואי ילדיהם, החל מפניה יזומה לשדכנים, שכנוע הילדים לקדם או להקדים את פרק השידוכין, מתן הדרכה מתאימה לילדינו בבניית הקשר בין בני הזוג בתחילת דרכם ועוד. ואולם, מאמר זה לא יעסוק בכך, אלא ייתן דגש על חיובנו כהורים בפן הכלכלי הנוגע לנישואי ילדינו.

אין זה סוד כי עול כבד רובץ על ההורים בהגיע בניהם לפרקם. לעיתים משתדלים ההורים עד קצה גבול היכולת ומתחייבים בסכומים גבוהים כדי לרכוש לבניהם דירה ושאר צרכים. במאמר זה נציג בקצרה את דעת ההלכה בענין זה.

התחייבות ההורים לבת בעת השידוכין

ראשית נדון בהתחייבותם הממונית של ההורים לבתם בפרק שידוכיה (התחייבות לסך מסוים שיתנו לבתם לשם נישואיה). ענין זה מוזכר בגמרא בכתובות (נב ע"ב): "דאורייתא הוא, דכתיב קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים וכו', הא קא משמע לן דנלבשה וניכסה וניתיב לה מידי, כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה". כך שמחובתו של אב לקרב את בתו לנישואיה בכך שילבישה ויתן לה משהו, כדי שירצו אנשים לשאתה. כן פסק אף הרמב"ם (הלכות אישות פרק כ הלכה א).

גם האם שותפה בחובה זו, וראו מה שכתב בספר מעשה רוקח על הרמב"ם שם: "ולפי הטעם האמור בגמרא כי היכי דקפצי עלה

מעניין לציין שלמרות ששאר חיוביו של אב לבנו נפסקו להלכה ברמב"ם ובשו"ע, כחיובו למולו, לפדותו וללמדו תורה, דווקא חיובו של אב להשיאו אשה לא נפסק להלכה ברמב"ם ובשו"ע. הלכך קשה להסיק הלכה למעשה שחייב אדם להשיא את בנו, וכל שכן שאי אפשר ללמוד מכאן שיש לאב חובה ממונית מסוימת כשמשיא את בנו. וראו מה שכתב בספר פתחי חושן (הלכות אישות, פרק ו הערה ג) אודות חיובו של אב בנישואי בנו: "במי שידו משגת משמע מדברי הגמרא והפוסקים שמן הראוי ליתן גם לבנו, וכמ"ש בגמרא 'כמה אתה נותן לבנך וכו'". וכן איתא בסנהדרין ע"פ המשיא

בניו סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך, ומשמע שמצוה איכא גם בבנים וכו", ע"ש.

יש לציין שמצווה זו המוטלת על אדם להשיא בנו היא אפי' בבן גדול ועצמאי שאינו סמוך כבר על שולחן אביו, וכן מובא בפירוש עזר מקודש אבן העזר תחילת סימן א (ולכאורה כל שכן שגם חובתו בנישואי בתו היא אפי' בבת גדולה ועצמאית).

למי יתנו יותר בנישואין - לבן או לבת

בפשטות יש לומר שלנישואי בתו יש לאב לתת יותר, שהרי כבר הוכח ונתבאר בהרחבה שכלפי בתו חיובו גדול יותר מאשר כלפי בנו, בין בעצם חיובו להשיאם ובין בנתינת הנדוניה לנישואים. כן הובאו לעיל דברי הגמרא בכתובות (נב ע"ב), שיש לאדם להתחייב לתת לבתו ממון וצרכים מסוימים לנישואיה, כדי שיחפצו בני אדם לישאנה. סברא זו שייכת רק אודות בת ולא אודות בן. גם מכאן נראה שחובתו הממונית כלפי בתו גדולה מחובתו כלפי בנו.

סברא נוספת להצדיק הנחה זו, מובאת בשו"ת מהר"ם מינץ סי' מה, שבבת צעירה יש חשש שאם לא תינשא בזמנה תגיע לכלל זילותא ופגם, הלכך נראה שיש להקדים אותה בנתינה לפני הבן, שאצלו אין לחוש לזילותא ופגם.

לתת לבת סך גבוה מדי (ועל חשבון הבן)

ישנם חוגים בהם נהוג לתת לבת בנישואיה סכום גבוה יותר מאשר נותנים בנישואי הבן. וראו מה שכתב במאירי כתובות (נג ע"א) אודות נתינה לבת יותר מדי: "לא כווננו בה לצאת מן הגדר ליתן להם יותר מהראוי. ובמקום שיש בנים זכרים מיהא ראוי להיזהר ביותר שלא ליתן להם יותר מדאי, מפני שיש כאן צד להעברת נחלה, וכבר אמרו לא תהוי בי עבורי אחסנא וכו'". נראה מדברי המאירי שאין להרבות לבת יותר מדי בנישואיה,

המגיד משנה שם מדייק מדברי הרמב"ם הנ"ל שאין כופין את האב בכך, ואולם מתוך דברי הטור בהנ"ל נראה לא כך (ובאשר להלכה בזה, ראו רמ"א אבן העזר בתחילת סימן עא, חלקת מחוקק שם ס"ק ב וביאור הגר"א שם ס"ק ג).

בענין זה ראו מה שכתב בספר פתחי חושן (הלכות אישות, פרק ו הערה ג): "קשה מאוד בזמנינו למצוא את הגבול וכו', ונראה דאין כופין אלא על הוצאות רגילות, דהיינו מלבושי כבוד וקצת הוצאות (וגם זה קשה לאמוד שכן בזמנינו הרגילות להפריז בהוצאות בלי גבול, וכל אחד משתדל להוציא יותר מהשני וחוזר חלילה, עד ששוכחים שגם ההורים צריכים לחיות...). ואם לא ימצאו להינשא, יצא בזה ידי חובת ההשתדלות להשיאם וכו'". חובתו של אב להשיא בנותיו היא על הוצאות רגילות הכוללות מלבושים ושאר דברים הנצרכים, אך לא מעבר לכך.

בענין מנהג העולם בזה, עי' בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן מה) הדן בחיובו של אב להשיא בתו, שכתב בתוך דבריו: "דכל מי שיש לו צרות הבת עשה מעצמו יותר מכדי השגתו וכו' כי נכמרו רחמיו, שנאמר כרחם אב וגו'". לדבריו, בדך כלל האב דואג היטב להשיא בנותיו ואין צורך לכופו אודות כך; וע"פ דבריו שם, המנהג כיום הוא שהאב נותן נדוניה ראויה לבתו.

חיובו של אב בנישואי בנו

עד עתה עסקנו בחיובו של האב בנישואי בתו. ועתה נזכיר מה חובתו בענין נישואי בנו.

בגמרא בקידושין (כט ע"א) מובא: "האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וכו'", הרי מפורש שחייב אב להשיא אשה לבנו. הגמרא (ל ע"ב) מביאה מקור לכך שחייב האב להשיא אשה לבנו, מהפסוק בירמיה כט "קחו נשים והולידו בנים ובנות, וקחו לבניכם נשים וגו'". ואמנם לא מובא בגמרא אזכור אודות חיוב ממוני המוטל על האב בנישואי בנו, ואולם מפורש פה שחובתו של אב להשיא את בנו.

דין זה מובא גם בירושלמי בקידושין (פרק ראשון הלכה ז), ושם נלמד חיוב זה מהפסוק "והודעתם לבניך ולבני בניך" - "אימתי אתה זוכה לבניך ולבני בניך, בשעה שאתה משיא את בניך קטנים". מהירושלמי שם עולה שחיובו של אב להשיא לבנו אשה יורד דרגה - דאמנם מצוה עליו להשיאו אך אין כופין אותו על חובתו זו, והוי כמצוה בעלמא.

מובילים
מקצועיות
כבר 22 שנה

• כאן בונים •

את דור העתיד הכשרת מדריכי חתנים הכשרה מקצועית, מעשית ותורנית לבניית הקשר הזוגי בבניין הבית היהודי

בשיתוף ובחסות:

הקניית דיסקטיקה
מעשית להדרכה

זיהוי קשיים
בראשית הדרך

תקשורת אפקטיבית
והתמודדות עם
קונפליקטים

קדושת חיי המשפחה
והיבטים רפואיים
במעגל החיים

מרכז י.נ.ר.
מובילים חזון ומציאות

מרכז י.נ.ר. - המרכז המוביל והמקצועי ללימודי יעוץ והנחייה
לפרטים והרשמה: 02-6321603
בית הדפוס 30, ירושלים ז'בוטינסקי 100, פתח תקווה
YNRCOLLEGE.ORG > RISHUM@YNRCOLLEGE.ORG

כשיש לאב עוד בנים זכרים, דאז ישנו חשש של העברת נחלה מהבנים לבנות, וזאת בניגוד למובא בגמרא (בבא בתרא קלג ע"ב) הכותבת שלא להעביר נחלה מהירשים אל מי שאינו בן ירושה.

כן מובא גם ברא"ש (כתובות, פרק ד סימן כד בשם בעל העיטור), שמצאו הראשונים מקום לנדות אדם שנותן לבתו יותר מדי בנישואיה. כך שנראה שאין לתת לבתו יותר מדי על חשבון מה שיוכל אח"כ לתת לבנו.

ואולם, ראו מה שכתב במנחת יצחק (ח"ו סימן קמז) המתיר לתת לבתו סך גדול לנישואיה (ואפי' יותר משנותן לבן): "והעיקר שהבאתי מדברי הירושלמי ותשובת הרא"ש וכ"פ שס"ל דבמתנה בחייו ליכא משום עיבורי אחסנתא". כאן המתנה לבת היא בחייו ואין לחוש לדברי הגמרא שאין להעביר נחלה לבת על חשבון הירוש. ומוסיף שם: " ועוד הביא מהנהג שבדורותינו דנותנין מרבין לפי הרצון כדי להשיא בתו להגון לה".

הלכך, הנותן לבתו יותר מלבנו, ואפי' נותן לה יותר מדי, יש לו על מי לסמוך.

חובתם של בני הזוג להקל על הוריהם

יש לציין שחובה מוטלת גם על בני הזוג להקל ככל יכולתם על הנטל הכבד ממילא המוטל על הוריהם בהבאתם לחופה, דהיינו הצגת דרישות סבירות בקניית דירה או ברכישת ריהוט, נשיאת חלקית בעול הכספי וכו'. וכך כותב אודות כך בספר פתחי חושן (הלכות אישות, פרק ו סוף הערה ג): "ואשרי חלקם של בני הזוג שעיניים בראשם ומקילים עול הנישואין מעל ההורים, הן בקבלת ההתחייבויות והן בעזרה לפירעון חובותם. ולא לדרוש מותרות ונוחיות על חשבון ההורים וכו'".

לחובתם זו של בני הזוג שלא להכביד על ההורים יתר על המידה, ישנה התייחסות אף בספר אז נדברו (סימן נא סעיף ב): "ומכאן מודעה רבה שאין לילדים שום טענות ותביעות על ההורים, ובקלות אפשר לעבור על אסור מקלה וכו', ואולי גם בגלל זה הרבה פעמים אנו רואים מה שאין הזיווג עולה יפה וכו'. והעיקר הוא להיות מסתפק ולדעת שהכל הבל הבלים".

בהקשר זה ראוי לציין שלא רק על הילדים מוטלת החובה והמצווה שלא להכביד בדרישות, אלא גם על ההורים המחתנים מוטלת חובה זו.

וראו מה שכתב בספר שם אודות כך: "ונעשה זה לסחר מכר מה שנותנים יותר, מי שנותן דירה יותר יקרה או פריג'דר יותר ביוקר הוא יזכה במקח. מרגישים את זה לפעמים יותר בחוגים אלו שההורים הם הקובעים. לא לקטרג ולהוציא לעז על הכלל כולו התכוונתי ח"ו, כי ישראל קדושים הם".